

Palмова niedziela

Niedziela Palmowa, zwana też Kwietną lub Wierzbną to ostatnia niedziela Wielkiego Postu, która rozpoczyna Wielki Tydzień przygotowań do świąt Wielkiej Nocy.

Procesje z palmami są najważniejszymi uroczystościami kościelnymi w tym dniu i odbywały się w Jerozolimie już w IV w., a V i VI w. przyjęły się w Kościele zachodnim.

Tradycyjne palmy polskie to pionowe bukiety różnej wysokości. Powinny w nich znaleźć się gałązki wierzbowe obsypane srebrzystymi, puszystymi baziarnymi i wiecznie zielone rośliny: bukszpan, jałowiec i cis, którym w medycynie ludowej nadaje się właściwości lecznicze i dobroczynne. Całość przyszyja się suszonymi lub zrobionymi z bibuły kolorowymi kwiatami i wstążkami.

Wierzba w naszej tradycji to roślina miłująca życie, jest symbolem sił witalnych i corocznie odradzającego się życia, a poćnięcie bazi z poświęconej palmy miało zagwarantować brak bólu głowy i chorób gardła.

Najpopularniejsze palmy to „wileńskie”, z różnych rodzajów traw i drobnych kwiatów, suszonych i barwionych na różne kolory i ciasno owijanych wokół kijka (dlatego te palmy „wije się”) o długości od 20 cm do 70 cm, a spopularyzowane wśród społeczeństwa przez Cepelię.

Inny rodzaj palmy pochodzi z regionu kurpiowskiego, tu przypomina ona rodzaj słupa kwietnego, dochodzącego do wysokości 10 metrów i zdobionego na całej swojej długości kolorowymi kwiatami z bibuły i gałązkami z bukszpanu i borówki.

Na południu Polski występuje kilkunastometrowa, giętka palma, której trzon stanowią pręty wierzbowe, wiklinowe lub leszczynowe, przewiązane szpagatem lub rzemieniem, zwieńczone na wierzchołku bukietem z bazi, bukszpanu i kolorowym kwiatów. Najslawniejszy konkurs na najwyższą palmę odbywa się co roku w Lipnicy Murowanej w Małopolsce.

Do obchodów kościelnych Niedzieli Palmowej oprócz procesji z palmami, należało również procesyjne obwożenie drewnianej figurki Jezusa na osiołku, umieszczonej na specjalnej podstawie - wózku. Procesje z Jezuskiem Palmowym lub inaczej Lipowym czy Dębowym były bardzo popularne w XVII - XVIII w. Ten zwyczaj zachował się, albo został reaktywowany w paru miejscach w Polsce: w Tokarni koło Myślenic, Nowym Sączu, czy Szydłowcu na Mazowszu.

Poświęconą palmą kropiono dom, obejścia i żywy inwentarz. Kawałki palmy wkładano pod strzechy, do gniazda ptactwa domowego, pod daszki uli, pod pierwszą zaoraną skibę. Palma miała chronić domostwa i pola przed wszelkim nieszczęściem, strzec od wszelkiego zła i przynosić błogosławieństwo boże.

Palmy zanurzano w święconej wodzie, a domownicy uderzali się palmą po ramionach, recytując formułę:

„Wierzba bije, nie ja biję,

za tydzień - wielki dzień.

Za sześć noc - wielka noc”.

Do innych ciekawych zwyczajów Niedzieli Palmowej należą krakowskie Pucheroki (łac. puer - chłopiec), przedświąteczna kwesta krakowskich żaków, znana od XVII w. W tę niedzielę biedni studenci krakowskich szkół i uczelni wystawiali na dziedzińcach kościelnych i wyprasali datki od wiernych wychodzących z mszy świętych. Układali w tym celu rymowane wierszyki, w których na przemian żalili się na swój trudny żacki los, ale też żartowali i przechwalali się. Z czasem ten zwyczaj przeniósł się na podkrakowskie wsie: Bibice i Zielonka i do dzisiaj tam występuje. Po domach chodzą młodzi ludzie ubrani w wysokie czapki zrobione z bibuły, przepasani słomianymi powrozami. Recytują pozbawione sensu wierszyki, a gospodynie częstują ich ciastem i jajkami.

Następny odcinek opowieści wielkanocnych o zwyczajach Wielkiego Tygodnia.

Oprac. Anna Wawryszewicz

Na podstawie:

Barbara Ogrodowska, *Polskie obrzędy i zwyczaje doroczne*, Warszawa 2004